

Marzena Lipka
wizytator ds. ewaluacji, Kuratorium Oświaty w Gdańsku

Wizyta studyjna do Niemiec

Wizyta studyjna w Niemczech w dniach 5-12.06.2011 r., zanim jeszcze się rozpoczęła, skłoniła mnie do refleksji zarówno nad jej celem merytorycznym jakim miało być poznanie systemu edukacji i nadzoru w Niemczech, jak i celem praktycznym polegającym na przyjrzeniu się poprzez udział w zajęciach, spotkaniach, warsztatach, seminariach, wizytach w różnych instytucjach, jak różne m.in. modelowe rozwiązania sprawdzają się w praktyce.

W związku z powyższym postawiłam przed sobą następujące pytania, na które chciałam w trakcie wizyty uzyskać odpowiedź:

1. W jaki sposób doskonalony jest system edukacji w Niemczech?
2. Jak funkcjonuje i jak doskonalony jest system ewaluacji w niemieckiej oświacie?
3. Co zawiera raport z ewaluacji zewnętrznej przeprowadzonej w niemieckiej szkole?
4. Jak wygląda w niemieckim systemie oświaty zarządzanie zmianą?
5. W jaki sposób są ustalane i realizowane działania priorytetowe w niemieckiej edukacji?
6. Jak wygląda współpraca i realizacja projektów edukacyjnych?
7. Jakie rozwiązania zastosowane w niemieckim systemie oświaty uważane są za skuteczne i dlaczego?
8. Jakie rozwiązania zastosowane w niemieckim systemie wymagają zmian?

Zdawałam sobie sprawę, że z pewnością nie wyczerpują one wielowątkowości wizyty, nie przewidują sytuacji, które mogą wypłynąć np. w wyniku zainteresowania danym wątkiem, zainspirowania określoną sytuacją, stwierdzeniem czy też pojawieniem się jakiegoś szczegółu, który uruchomiłby dociekania, potrzebę zweryfikowania określonych skutków czy pomysłów na nie.

Istotnie zaciekało mnie spotkanie z prof. Hartmutem Wenzel, który wprowadził nas w system edukacji w Niemczech, stanowiący państwowy zorganizowany system szkolnictwa, którego najważniejszym zadaniem jest stworzenie takiego systemu edukacji, który poprzez wychowanie i wykształcenie pozwala osiągnąć cele publiczne wsparte przez ustalony system kontroli. Obecnie w Niemczech realizowane jest zarządzanie pozwalające szkołom na większą odpowiedzialność za własny profil, rozwój, a nade wszystko renomę szczególnie w odniesieniu do wyników nauczania. W tym procesie szkoła zmienia się w coraz bardziej niezależną placówkę, posiadającą swoją autonomię, swobodę i osiągającą cele odpowiednio do swoich warunków i potrzeb. Jak dobrze mieć

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

świadomość, że proces ten uruchomiony został w Polsce i trwa przez ostatnie lata (co prawda z różnym skutkiem).

Okazuje się, że znamienne znaczenie dla systemu edukacji w Niemczech miała niewątpliwie publikacja wyników międzynarodowego badania PISA w 2001r. osiągnięć 15-letnich uczniów z Niemiec, które wypadły nadspodziewanie źle, w szczególności w zakresie umiejętności czytania. Od tego czasu polityka edukacji znalazła się pod szczególną presją, a tzw. szok – PISA doprowadził w poszczególnych niemieckich krajach/landach do wzmożonej aktywności skierowanej na poprawę jakości wyników w nauce oraz opracowanie nowego systemu kontroli przez władze państwowe celem zapewnienia jakości i rozwoju.

I tak, złe wyniki uruchomiły szereg dobrych, skuteczniejszych, nastawionych na zmianę działań. Szkoły zaczęły być instytucjami nie tylko edukującymi, ale również pracującymi nad jakością.

Od marca 2009 roku wszystkie szkoły w Saksonii mają obowiązek stworzenia i zatwierdzenia ukierunkowanego na proces rozwoju jakości programu szkoły, którego podstawowymi elementami są:

1. Analiza stanu obecnego,
2. Określenie celów, formułowanie programu szkoły,
3. Planowanie działań,
4. Realizacja priorytetów,
5. Ewaluacja według priorytetów,
6. Dalsze pisanie programu szkoły.

Aby zapewnić oczekiwaną jakość programów, w Saksonii wprowadzono dodatkowe elementy ewaluacji zewnętrznej, do których należą badania szkół za pomocą ankiet, badania wyników poprzez centralnie organizowane egzaminy końcowe i sprawdziany z wybranych przedmiotów w określonych klasach (tj. przedziałach wiekowych) oraz odwiedzanie szkół przez niepodlegające organowi nadzorującemu zespoły ewaluatorów tzw. inspekcje szkolne, które nie są odpowiedzialne za doradzanie i wspieranie szkół w podnoszeniu ich jakości, a jedynie dostarczają informację zwrotną dla szkół, zorientowaną na poziom realizacji kryteriów obowiązujących w landzie.

Ewaluacja zewnętrzna realizowana jest w ramach jednolitej procedury i zawiera:

- wywiady z dyrekcją, gronem pedagogicznym, rodzicami i uczniami,
- obserwacje lekcji,
- analizę specjalistycznych dokumentów.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Badanie obejmuje 6 obszarów:

1. Wyniki uczniów
2. Organizację szkoły
3. Sposób kierowania i zarządzania szkołą
4. Warunki nauczania i uczenia się
5. Profesjonalizm ciała pedagogicznego
6. Klimat/kulturę szkoły.

W wyniku przeprowadzonego przez ewaluatorów badania powstaje przekazywany szkole i organowi nadzorującemu, opisujący sytuację w danej szkole raport.

Szkoła ma za zadanie wykorzystać wyniki ewaluacji do lepszego rozpoznania i zaplanowania działań prorozwojowych uwzględnionych w programie szkoły.

Organ nadzorujący szkołę ma natomiast przeanalizować raport razem ze szkołą i wspólnie określić cele skierowane na jej dalszy rozwój.

Co ciekawe, wszystko wskazuje na to, że obecnie:

- niewiele jest wyników badań wskazujących, jak konkretne szkoły radzą sobie z organizacją i zarządzaniem procesem rozwoju ukierunkowanym na poprawę jakości,
- nie poczyniono badań nad tym, jak wyniki dzieci obcokrajowców kształtują się i wpływają na wyniki rdzennej młodzieży (uznałam to zagadnienie za istotne, albowiem bariera językowa może istotnie wpłynąć na wyniki uczniów na sprawdzianach i egzaminach końcowych),
- wychodząc naprzeciw potrzebom dyrektorów szkół, nie zapytano do tej pory samych dyrektorów jakie są ich potrzeby (zadałam pytanie w tym zakresie w czasie spotkania z dyrektorem jednej ze szkół, profesorem Hartmutem Wenzel oraz pracownikiem naukowym, którzy zgodnie stwierdzili, że nie słyszeli o takich badaniach), co przeczy demokratycznemu, opartemu na uczestnictwie założeniu, że osoba, której dotyczyć będzie decyzja, powinna także uczestniczyć w proces jej formułowania,
- strategia mająca promować ukierunkowany na jakość rozwój szkół odpowiedzialnych za edukację urzędów zmieniona została z motywowania na narzucanie.

Co prawda w Niemczech każdy kraj związkowy ma własnego ministra kultury i własną politykę oświatową, a niemiecka konstytucja stanowi, że kształcenie i spełnianie potrzeb państwa jest sprawą krajów związkowych, jednak ministrowie kultury poszczególnych krajów związkowych podczas wspólnych spotkań ustalają ogólnie zalecenia w zakresie oświaty, które obowiązują dopiero z chwilą zatwierdzenia ich przez parlamenty landów.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Za nadzór nad szkołami odpowiada państwo, a za realizację zadań w tym zakresie odpowiadają poszczególne kraje.

Obecnie, podobnie jak w Polsce obowiązek szkolny trwa od 6 do 18 roku życia.

W Saksonii funkcjonują bezpłatne i nieobowiązkowe instytucje opieki nad dziećmi

odpowiadające naszym żłobkom i przedszkolom. W wieku 6 lat dzieci rozpoczynają naukę w 4 – letniej szkole podstawowej – Grundschule, w której przez pierwsze dwa lata nauczyciele wyrównują poziom uczniów. Po ukończeniu szkoły podstawowej, najlepsi uczniowie kontynuują naukę w 8 – letnim Gimnazjum (klasy 5 - 12), które kończy się maturą umożliwiającą podjęcie studiów na uniwersytecie. Pozostali uczą się w szkole II stopnia tzw. Sekundarschule, kończącej się dwoma rodzajami egzaminów dających różne możliwości do dalszego kształcenia. Około 7% uczniów w Saksonii uczęszcza do tzw. szkoły zbiorczej, która w jednym budynku mieści oba typy szkół. Oprócz tego funkcjonują Centra Kształcenia Specjalnego dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. O zmianie szkoły decydują wyniki nauczania oraz rodzice.

Wizyta w Instytucie ds. Jakości w Szkołach oraz Kształcenia Nauczycieli (LISA) umożliwiła bliższe poznanie obowiązujących w Saksonii-Anhalt zasad i praktyk zewnętrznej ewaluacji szkół.

Jedną z metod ewaluacji jest wizyta w szkole, która rozpoczyna się od powołania zespołu i obejmuje:

- zwiedzanie i obserwację placówki,
- przeprowadzenie wywiadu z rodzicami (od 3 do 8 rodziców wybranych przez szkołę), z przedstawicielami nauczycieli i uczniów oraz kierownictwem szkoły,
- obserwacje różnych lekcji (po 20 min. na każdej lekcji, prowadzona przez dwóch ewaluatorów),
- analizę dokumentów.

Ostatniego dnia pobytu w szkole zespół ewaluatorów przeprowadza rozmowę z dyrektorem.

Zbieranie danych trwa od 2 do 4 dni. W ciągu 14 dni od rozpoczęcia wizyty ewaluatorzy przekazują raport szkole po to, by mogła ona wyrazić swoją opinię na jego temat i wnieść uwagi, po czym powstaje jego ostateczna wersja.

Następnym krokiem jest prezentacja raportu w placówce mająca na celu pomoc w lepszym

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

zrozumieniu jego treści oraz wyznaczeniu celów i kierunków dalszego rozwoju szkoły. Podobnie jak w polskiej szkole raport nie zawiera zaleceń i rekomendacji.

Ponadto, w trakcie wizyty studyjnej uczestnicy mogli poznać:

- główne założenia nowego systemu rozwoju kadr kierowniczych mającego na celu poprawę jakości edukacji w Saksonii- Anhalt,
- nowy system kwalifikacji dyrektorów szkół/menedżerów,
- założenia, podstawy oraz metody realizacji projektu „Całościowe zarządzanie jakością w szkołach zawodowych”,
- funkcję i rolę inspektoratu ewaluacji zewnętrznej (w tym uruchamianie wsparcia ze strony nadzoru pedagogicznego, który pomaga wytyczyć cele i kierunki dalszego rozwoju i jednocześnie monitoruje ich realizację),
- system edukacji funkcjonujący na poziomie Gimnazjum w Landsberg, przebieg procesu ewaluacji zewnętrznej, włącznie z prezentacją raportu, koncepcją pracy szkoły, ramowy rozkład zajęć obowiązkowych i nadobowiązkowych realizowanych z uczniami w poszczególnych latach szkolnych,
- historię i kierunki rozwoju Instytutu Jakości i Kształcenia Nauczycieli (LISA),
- procedurę (organizację, przebieg, narzędzia, raport) zewnętrznej ewaluacji, badania prowadzone w celu uzyskania informacji, jak wykorzystywany jest raport przez ewaluowane szkoły, a także odbyć wizytę w Fundacji Francke i w szkole podstawowej Montessori oraz wziąć udział w dyskusji panelowej, która pozwoliła na porównanie sposobu przeprowadzania ewaluacji zewnętrznej w Polsce i Saksonii Anhalt, statusu zawodowego nauczyciela oraz refleksję na temat zmian, jakie zaszły w ostatnich latach.

Kończąc wizytę jej ewaluacja umożliwiła przede wszystkim wskazanie mocnych stron oraz sformułowanie rekomendacji na przyszłość.

Wizytę studyjną rozpoczęłam w przekonaniu, że warto stawiać pytania, a zakończyłam wiedząc, że tym bardziej warto jest pozyskać na nie odpowiedzi.